

4. Europejskie Forum Dziedzictwa

Wrocław, 10-12 października 2011 rok

Daniel Therond

Zastępca dyrektora Departamentu Kultury,
Dziedzictwa i Różnorodności Rady Europy

EUROPEJSKIE DNI DZIEDZICTWA TO przede wszystkim lokalne inicjatywy, umożliwiające wszystkim poznanie przeszłości ich krajów i zamieszkiwanych przez nich regionów oraz uwrażliwiające ich na skarby przyrody i kultury. W roku 2011 zakres tematyczny programów oferowanych w prawie 50 krajach – od krajobrazów miejskich i terenów zielonych po tradycyjne zawody i rzemiosło, od sportu, poprzez sposoby transportu, po szlaki kulturowe – odegrał znaczącą rolę w podnoszeniu poziomu świadomości obywateli.

Na wstępie, w imieniu Rady Europy i Sekretarza Generalnego, chciałbym wyrazić ogromną wdzięczność goszczącym nas tutaj polskim osobistościom za zaproszenie i wspaniałą organizację tak ważnego dla naszej współpracy spotkania.

Jeżeli EDD miałyby posiadać motto, na pewno brzmiałoby ono: „wspólne dziedzictwo Europy”. Rok 2011 zapisał się wejściem w życie wprowadzonej 1 lipca Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, inaczej zwanej Konwencją Faro, która jest pierwszym traktatem zawierającym dokładną definicję koncepcji „wspólnego dziedzictwa europejskiego”. Jest to pierwszy traktat międzynarodowy, w którym dokładnie zdefiniowano pojęcie „wspólnego dziedzictwa Europy”, obejmujące nie tylko dziedzictwo

materialne i niematerialne, składające się na wspólne źródło „pamięci, zrozumienia, tożsamości, spójności i kreatywności”, ale także „ideały, zasady i wartości wywodzące się z doświadczenia zdobytego na drodze postępu i konfliktów, które sprzyjają rozwojowi pokojowego i stabilnego społeczeństwa, opartego na szacunku dla praw człowieka, demokracji i rządów prawa”.

Elementem Europejskich Dni Dziedzictwa jest organizacja dorocznego Europejskiego Forum Dziedzictwa, w którym udział bierze duża grupa interesariuszy zaangażowanych w proces zachowywania, uwydatniania i przekazywania dziedzictwa kulturowego. Wrocławskie forum 2011, którego temat brzmi: „Docień dziedzictwo. Dziedzictwo europejskie i rozwój gospodarczy”, wymaga kilku komentarzy.

Po pierwsze, różnorodność mówców i uczestników forum ilustruje ideę „społeczności dziedzictwa”, zdefiniowaną w Konwencji Faro. We współczesnym społeczeństwie zagwarantowanie dziedzictwu przyszłości wymaga nie tylko pracy ze strony profesjonalistów i wyspecjalizowanej administracji, lecz także kolektywnych przedsięwzięć i wspólnej odpowiedzialności, angażującej sektor publiczny, podmioty prawne, wolontariuszy i całe społeczeństwo obywatelskie. Z tego punktu widzenia doroczne forum EDD może być postrzegane jako „społeczność dziedzictwa europejskiego” – platforma dostarczająca informacji w założeniach tematycznych. Zapewnienie

okazji do spotkania licznym interesariuszom, miejsca, w którym krzyżują się idee i doświadczenie, jest właśnie jednym z zadań Rady Europy i jej nowego Departamentu Kultury, Dziedzictwa i Różnorodności (CDCPP) Rady Europy.

Oczywiście każda dyskusja na temat dziedzictwa musi być umieszczona w odpowiednim kontekście. Nie powinien dziwić ekonomiczny charakter wrocławskiego forum, jeżeli weźmie się pod uwagę obecny kryzys, który jest powodem niepokoju w wielu krajach. Ogromne znaczenie ma już samo miasto-gospodarz, które jest żywą ilustracją dziedzictwa

historycznego, będącego potencjałem miast i regionów znajdujących się na skrzyżowaniu kilku kultur, historii i tradycji. Istnieje dziedzictwo granic i miejsc z bogatą, skomplikowaną historią. Miejsca takie są tym bardziej warte poznania, gdyż innowacyjność i postęp często manifestowały się blisko granic. Takie wspólne dziedzictwo form jest doskonałym środkiem prowadzącym do rozwoju atrakcyjności turystycznej, podnoszącym możliwości generowania przychodów oraz dopełnieniem populacji. W tego rodzaju miejscach łatwiej zrozumieć cały zakres korzyści, które dziedzictwo ma do zaoferowania społeczeństwu – poprzez turystykę, rewitalizację ekonomii i tworzenie nowych miejsc pracy.

Liczne studia i konferencje, które miały miejsce w ciągu ostatnich 20 lat, omawiały ekonomiczne efekty konserwacji zabytków i jej bezpośrednie i pośrednie implikacje. Rozwinięto różne sposoby podejścia, takie jak – zawsze podchwytliwe – porównanie kosztów konserwacji zabytków i nowego budownictwa oraz oszacowanie niebezpośrednich korzyści płynących z turystyki. Rozważania te stawały się z upływem czasu coraz bardziej wyrafinowane. Niemożliwe jest odnoszenie się do dziedzictwa jako do czynnika ekonomicznego w sposób wszechstronny i niedyskryminujący, kiedy pod uwagę trzeba wziąć tak różne aspekty, jak utrzymanie historycznych narodowych pomników, bardziej dochodowe wykorzystanie budynków o wysokiej wartości rynkowej,

Daniel Therond

zarządzanie miejskimi przestrzeniami publicznymi, przebudowę nieużytków postindustrialnych lub zniszczonych dzielnic, a także nowe niematerialne typy dziedzictwa, takie jak sztuka rozrywkowa i gastronomia, jak też cały zakres tradycji i sztuki ludowej. Dlatego lepiej jest poprowadzić debatę, dokonując wyraźnego rozróżnienia pomiędzy rodzajami dziedzictwa, jakie brane są pod uwagę, razem z różnorodnością wyzwań, ograniczeń, możliwości i szans.

Jedną z prezentacji forum poświęconą jest przeglądowi ekonomicznego potencjału wymienionych wyżej komponentów.

Niezależnie od tego, czy są one chronionymi, historycznymi budynkami, czy kategorią pozycji włączonych w taki czy inny sposób w rozszerzoną koncepcję dziedzictwa, wszystkie z tych komponentów są czynnikami rozwoju lokalnego, w takim samym stopniu jak krajobraz, istniejąca lokalna tradycja akademicka i naukowa, tradycja profesji i rzemiosła lub korzyści wpisane w wielojęzyczną populację grup żyjących w regionach przygranicznych, które są otwarte na wielokulturowość. To właśnie te zasoby dają miastom lub regionom ich markowy wizerunek. Dobrobyt, który mogą generować zależy od zdolności wykorzystania połączenia tego rodzaju korzystnych czynników, od umiejętności zaangażowania wykwalifikowanych i aktywnych podmiotów, którym udało się przyciągnąć uwagę polityków i inwestorów, kiedy okaże się to konieczne.

Trzema filarami Konwencji Faro są: prawo wszystkich jednostek do identyfikacji z jednym lub wieloma dziedzictwami jako wyraz przywileju udziału w życiu kulturalnym, w znaczeniu Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka; definicja dziedzictwa raczej jako źródła niż jako przedmiotu; żywotność „społeczności dziedzictwa”, rozwijających świadomość potencjału dziedzictwa. Kolejnym kluczowym aspektem Konwencji jest wskazanie alternatywnego postrzegania koncepcji zasobów, które wykracza poza imperatyw krótkoterminowych zysków i sił rynkowych. Kwestia ta wiąże się z wkładem dziedzictwa

w rozwój ludzkości, poprzez dostęp jak największej liczby ludzi do kultury oraz wykorzystywanie dziedzictwa w procesie edukacji. Nie chodzi tutaj o rozniecanie minionych konfliktów, lecz o stworzenie zdolności do dialogu. Dziedzictwo jest zatem postrzegane jako czynnik społecznej integracji i spójności. Takie podejście do rozwoju ludzkiego współgra z rozumieniem rozwoju ekonomicznego jako zrównoważonym wykorzystaniem zasobów lokalnych i uczestnictwem społeczności w dokonywaniu wyborów dotyczących lokalnego zarządzania otoczeniem, w którym żyje.

Wrocławskie forum posłuży do ożywienia debaty dotyczącej nie tylko rewitalizacji, która może zostać osiągnięta poprzez wykorzystanie zasobów dziedzictwa w sytuacjach kryzysowych, lecz także do nakreślenia bardziej ludzkiego podejścia do rozwoju ekonomicznego, które łączy dziedzictwo z prawdziwymi potrzebami obywateli. Potrzebami takimi jak: prawo do czystego środowiska i zaspokajania potrzeb zdrowotnych społeczeństwa, prawo jednostek do identyfikowania się z jednym lub wieloma dziedzictwami oraz prawo do udziału w demokratycznym zarządzaniu środowiskiem życia – które łączą się z ideą zaawansowanej demokracji, na straży której stoi Rada Europy.

Dyskusja dotycząca tematu 4. Europejskiego Forum Dziedzictwa będzie kontynuowana w pracach Departamentu Kultury, Dziedzictwa i Różnorodności (CDCPP) Rady Europy, którego zadaniem jest monitorowanie trzech konwencji dziedzictwa Rady Europy i Europejskiej konwencji krajobrazowej.

Podnoszenie jakości rozwoju przestrzennego poprzez dobre wykorzystanie dziedzictwa i zasobów krajobrazowych nie jest celem samym w sobie, ale pozostaje kluczowym tematem obecnej współpracy europejskiej, odnoszącym się do warunków bytu przez rozwijanie spójności i stabilności w zmieniających się społeczeństwach, doświadczających przedłużającego się kryzysu. Najważniejsza rola Rady Europy jako organizacji broniącej praw obywateli polega na promowaniu demokracji i umacnianiu jej, w szczególności poprzez akcje podejmowane wspólnie z Unią Europejską.

Podobnie jak inne wspólne programy w zakresie konsultacji technicznej i współpracy regionalnej w Europie południowo-wschodniej i na południowym Kaukazie, EDD ukazują wagę wspólnego działania Rady Europy i Unii Europejskiej. Istnieje zwiększająca się wciąż potrzeba podejmowania zgodnych wysiłków wszystkich partnerów, na poziomie międzynarodowym, narodowym i lokalnym, aby wspólne dziedzictwo europejskie mogło być doświadczane w bardziej bezpośredni sposób i aby życie nas wszystkich mogło być lepsze. ■

Daniel Therond, zastępca dyrektora Departamentu Kultury, Dziedzictwa i Różnorodności w Radzie Europy do 2012 roku. Zaangażowany w tworzenie głównych konwencji i dokumentów merytorycznych Rady Europy dotyczących dziedzictwa kulturowego, w szczególności Konwencji o wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa (Faro 2005). Sekretarz czterech europejskich konferencji ministrów odpowiedzialnych za kulturę i dziedzictwo kulturowe, autor wdrożenia programu roboczego Komitetu Sterującego ds. Dziedzictwa Kulturowego.

Summary

4th European Heritage Forum Wrocław, 10-12 October 2011

European Heritage Days are mainly local initiatives that give inhabitants an opportunity to learn about the history of their nations and regions inhabited by them and arouse their sensitivity to treasures of nature and culture. In 2011 the thematic scope of programmes offered in almost 50 countries played a significant role in the improvement of the level of awareness among citizens.

The year 2011 was marked by the introduction of the Framework Convention of the Council of Europe on the value of cultural heritage for society, called alternatively the Faro Convention, on 1 July 2011; it is the first treaty containing a detailed definition of the conception of "common European heritage".

The subject of the Wrocław forum in 2011 is: "Value the Heritage. European Heritage and Economic Development". In modern society, guaranteeing the future of the heritage requires not only work on the part of professions and specialised administration, but also collective projects and joint responsibility that would engage the public sector, legal entities, voluntary workers and the entire civil society. The economic nature of the Wrocław forum should not be surprising if we take into account the current crisis that causes anxiety in many countries.

The discussion regarding the subject of the 4th European Heritage Forum will be continued in works of the Steering Committee for Culture, Heritage and Landscape (CDCPP) of the Council of Europe. EHDs reveal the importance of joint activities of the Council of Europe and the European Union for the purpose of experiencing the common European heritage in a more direct way and making life better for all of us.